

РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК У РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ ОДЕЩИНИ.

A ROLE OF CREDIT UNIONS IS IN NOT BANK FINANCIAL MARKET OF THE ODESSA AREA DEVELOPMENT.

У статті розглянуто значення та роль кредитних спілок на небанківському ринку Одещини. Досліджено розвиток кредитних спілок на Україні в цілому та на Одещині зокрема. Проаналізовано динаміку зростання депозитів, кредитів та активів кредитних спілок України. Наведено дані фінансового моніторингу Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

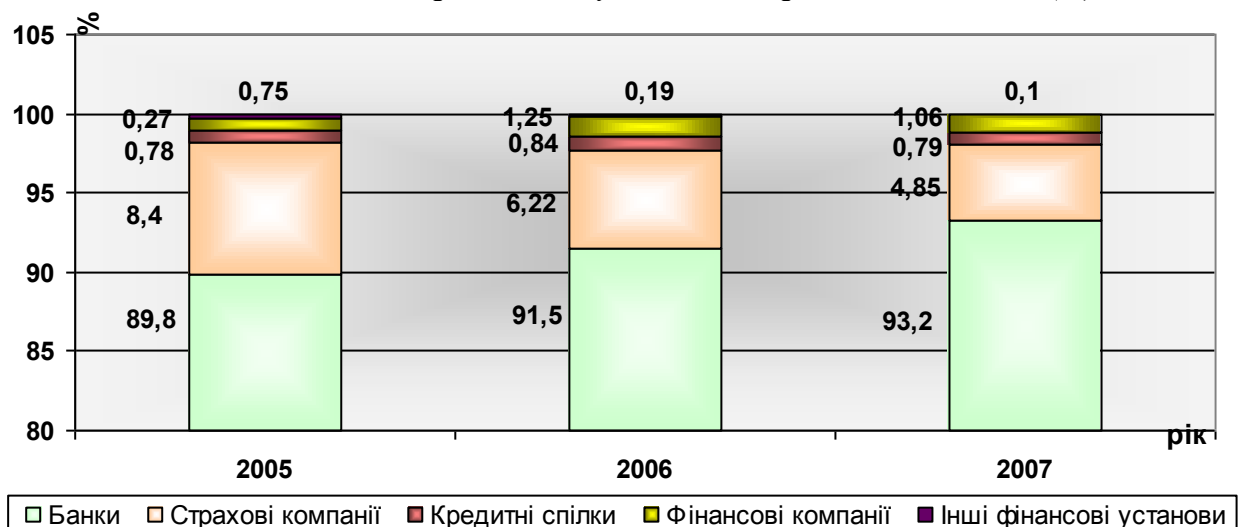
In the article a value and role of credit unions is considered at the not bank market of the Odessa area. Development of credit unions is probed on Ukraine on the whole and in the Odessa area in particular. The dynamics of growth of deposits, credits and assets of credit unions of Ukraine is analysed. Information of the financial monitoring of the State commission is resulted on adjusting of markets of financial services.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики є розвиток підприємницької діяльності, який значною мірою залежить від діючої фінансово-кредитної системи. Значне місце у цій системі займають банки. Однак світова практика створила альтернативу банківському сектору – кредитні спілки. Історично кредитні спілки виникали тоді, коли людям були необхідні фінансові ресурси будь-то на споживчі потреби чи на становлення власного бізнесу. Такі фінансові ресурси банки, які по суті є монопольними установами, або не могли надати, або створювали умови, які унеможливлювали їх отримання. Тому об'єктивно виникає людська потреба в установах, які б надавали необхідні фінансові послуги.

В Україні до фінансових установ, крім банків, відносять: ломбарди, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, фінансові компанії та кредитні спілки. Останні по активам серед фінансових установ займали третє місце – у 2005 році, однак у 2006 та 2007 роках вони втратили свою позицію не дивлячись на те, що їх частка зростала (див. Діаграма 1).

Діаграма 1.

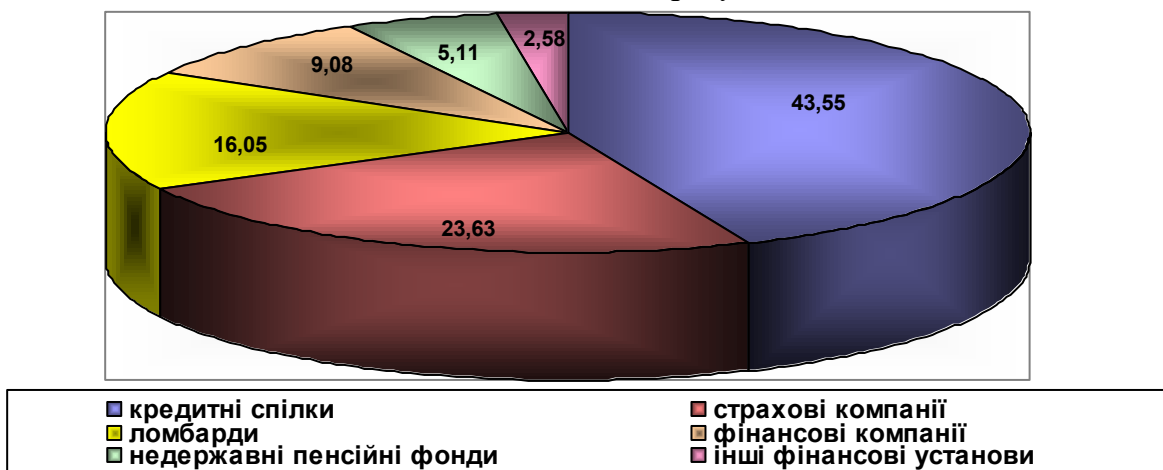
Співвідношення фінансових установ в Україні за активами (%) [1]

Частка активів кредитних спілок на фінансовому ринку України на сьогодні незначна, однак є значний потенціал для зростання цієї частки, перед усім за рахунок збільшення вже існуючих та створення нових кредитних спілок. До речі по кількості на небанківському фінансовому ринку кредитні спілки займають перше місце (див. Діаграма 2).

Діаграма 2

Структура небанківського фінансового ринку України станом на липень 2008 року, % [1]

Таким чином, кредитні спілки виступають одними з основних небанківських фінансових посередників в Україні, головною функцією яких є трансформація заощаджень в інвестиції до економіки та здійснення перерозподілу грошових ресурсів серед найбільшої категорії потенційних інвесторів - населення України.

Проведемо дослідження розвитку кредитних спілок в Україні.

Перші кредитні спілки в Україні з'явилися у далекому 1992 році, однак тільки через два роки небанківський кредитний рух отримав офіційне право на існування [2, стор. 5]. З того часу кредитні спілки пройшли довгий шлях розвитку від приватного лихварства до національних мереж європейського зразка, щорічно нарощуючи своє число. Так, зокрема за період з 2004 року по перше півріччя 2008 року включно їх кількість зросла на 226 одиниць або на 38,56% (див. Таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка зростання кількості кредитних спілок в Україні за період з 2004 року по перше півріччя 2008р. [1]

Рік	Кількість кредитних спілок, одиниць	Абсолютний приріст,		Темп росту		Темп приросту, %	
		базовий	ланцюговий	базовий	ланцюговий	базовий	ланцюговий
2004	586	-	-	-	-	-	-
2005	685	99	99	1,17	1,17	16,89	16,89
2006	733	48	147	1,25	1,07	25,08	7,01
2007	794	61	208	1,35	1,08	35,49	8,32
15.07.2008	812	18	226	1,39	1,02	38,56	2,27

Наведені дані свідчать з одного боку про зростання попиту в Україні на специфічні фінансові послуги, які надають кредитні спілки, а з другого – про сприятливі економічні умови.

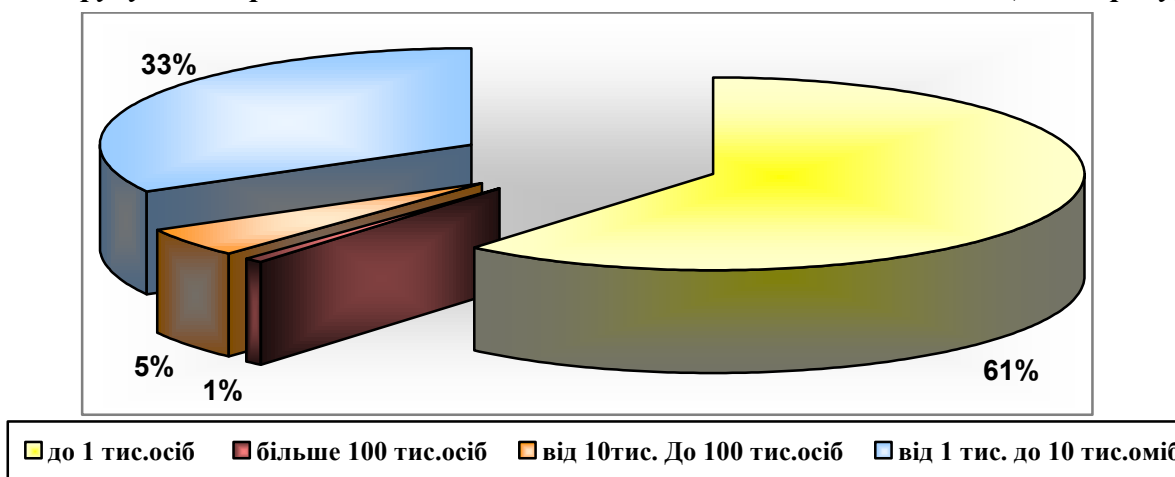
Перейдемо до розгляду стану розвитку кредитних спілок на регіональному рівні, зокрема на прикладі Одеської області.

Кредитні спілки Одещини склали від 5,26% - у 2006 році до 5,99% - у 2007 році у загальній кількості кредитних спілок України. Проте за кількістю членів кредитних спілок Одеська область займає перше місце в Україні, при чому цей показник щороку зростає, - якщо у 2006 році він становив 370,6 тис. осіб, то вже у 2007 році – 510,1 тис. осіб, що складає п'яту частину усього населення регіону (15,47% і 21,3% - у 2006 та 2007 роках відповідно), в той час як в цілому по Україні лише 3,84% - у 2006 році та 5,16% - у 2007 році населення приймають активну участь у діяльності кредитних спілок. Тобто можна стверджувати, що населення Одещини активно користується фінансовими послугами, які надають кредитні спілки.

За чисельністю членів станом на кінець 2007 року біля 61% кредитних установ в Україні об'єднують до 1000 осіб (див. Діаграма 3). Це є свідченням роздрібленості кредитного руху України, що має як позитивне, так і негативне значення. Позитивне значення полягає у тому, що дрібні кредитні спілки більш маневрені, а негативне – у відсутності у таких кредитних спілок коштів на фінансування масштабних проектів.

Діаграма 3

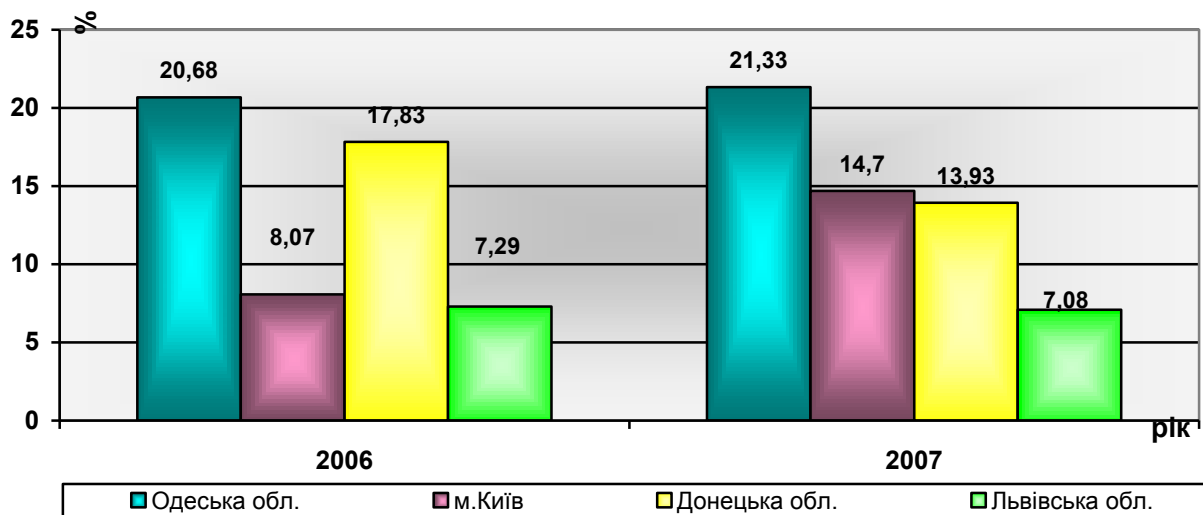
Групування кредитних спілок за кількістю членів станом на кінець 2007 року[1]

Необхідно відмітити, що у розрізі регіонів України усього чотири області з чисельністю членів кредитних спілок більше 100 тис. осіб, вони охоплюють за цим показником близько 50% усіх кредитних спілок України (див. Діаграма 4).

Діаграма 4

Динаміка зміни кількості членів кредитних спілок за регіонами, у % [1].

Така тенденція є свідченням централізації кредитних ресурсів в окремих регіонах, що в свою чергу говорить про їх економічний розвиток та добробут населення, покращення якого веде до збільшення заощаджень. Однак, щоб зі сто відсотковою впевненістю стверджувати останню тезу, проаналізуємо яке становище спостерігається в Україні по показникам, які безпосередньо впливають на схильність зберігати – доходам та витратам (див. Табл. 2).

Таблиця 2

*Динаміка збільшення доходів та витрат населення України
за період 2004 - 2007 рр. [2]*

Показник	Рік			
	2004	2005	2006	2007
Доходи, млн. грн.	274241	381404	472061	625868
Приріст, % (ланцюговий)	-	39,07	23,77	32,58
Реальні доходи, млн. грн.	212033	298275	363586	469683
Приріст, % (ланцюговий)	-	40,67	21,9	29,18
Витрати, млн. грн.	243164	355753	427858	568018
Приріст, % (ланцюговий)	-	46,3	20,27	32,76
Заощадження, млн. грн.	31077	25651	44203	57850
Приріст, % (ланцюговий)	-	-17,46	72,32	30,87
Частка заощаджень у доходах, %	11,33	6,72	9,36	9,24

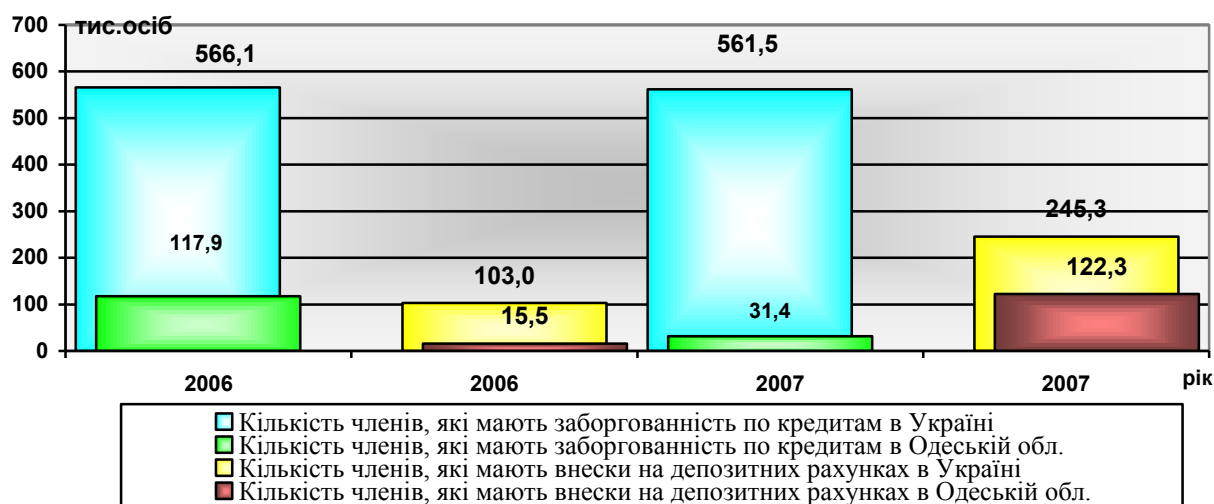
Як видно з таблиці в абсолютному вираженні майже усі зазначені показники щороку зростали, однак їх приріст у 2006 році у порівнянні з 2005 роком стрімко зменшився: доходів – на 15,3%, реальних доходів – на 18,77%, витрат – на 26,03%. Проте приріст заощаджень у зазначений період становив 72,32%. Такі дані можуть бути свідченням з одного боку - нестабільності економіки України у 2006 році та невпевненості людей «у завтрашньому дні», а з другого – створенню на кредитному ринку привабливих умов для розміщення накопичень.

З наведених статистичних даних видно, що витрати та заощадження населення України перевищують їх реальні доходи, зокрема у 2006 році – на 108475 млн. грн. або в 1,3 рази, у 2007 році – на 156185 млн.грн. або в 1,33 рази. Таке перевищення, на нашу думку, говорить про тінізацію доходів населення, при чому за 4 останніх роки маємо стійку тенденцію росту тіньових доходів населення майже в 3 рази. Залучення цих коштів до економіки є важливим завданням держави та уряду.

В аспекті вирішення проблеми виводу доходів населення з тіньового обороту «завдання полягає у тому, щоб сформувавши фінансово-кредитну політику, яка відповідала б не лише інтересам засновників, а й переважної частини населення, що потенційно готове стати суб'єктом цього сегменту фінансового ринку» [3, с.108]. З цього приводу, саме кредитні спілки, які діють «не в інтересах капіталу, а в інтересах споживачів» [3, с.73] «мають відігравати значну роль у розширеному використанні суб'єктами домогосподарств їх фінансових послуг» [4, с.16].

Розглянемо структуру послуг, які частіше за все отримують члени кредитних спілок. Для цього порівняймо кількість членів кредитних установ, які мають внесків на депозитних рахунках та тих, які мають заборгованість по кредитам (див. Діаграма 5).

Співвідношення кількості позичальників та вкладників кредитних спілок. [1]

Кількість членів, які мають заборгованість по виданим кредитам в Україні в цілому значно перевищує кількість тих, які мають внески на депозитних рахунках: в 2006 році – в 5,5 рази, а в 2007 році – в 2,29 рази. Однак позитивна тенденція до зменшення цього показника може свідчити про зростання добробуту населення. На Одещині спостерігалась аналогічна ситуація у 2006 році - перевищення позичальників над вкладниками становило - 7,61 рази, однак у 2007 році число вкладників перевищувало число позичальників - у 3,89 рази. Таким чином, населення Одеської області стало більше заощаджувати та накопичувати.

У грошовому виразі і у 2006, і у 2007 роках кредити перевищували депозити – на 670,2 млн.грн. та 106,1 млн. грн. відповідно. Одеська область не стала виключенням: у 2006 році вказане перевищення становило 231,8 млн.грн., у 2007 році – 407,6 млн.грн.

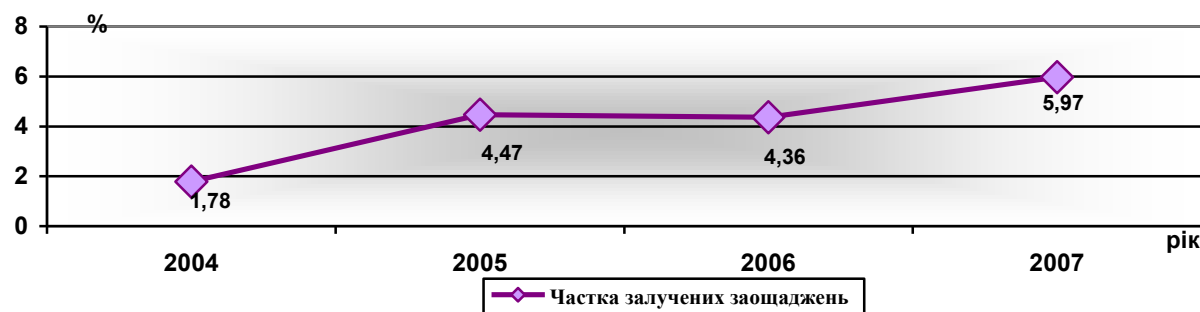
В середньому по Україні на одну особу, яка має внески на депозитних рахунках у 2006 році приходить 18,7 тис.грн., а у 2007 році - 14,07 тис.грн., в Одеській області - 25,94 тис.грн. та 7,95 тис.грн. відповідно. Тенденція до зниження вказаного показника є свідченням залучення до кредитних спілок населення з невеликим достатком, що підтверджує «вагомий соціальний аспект кредитної кооперації» [5, с.6].

«Досвід багатьох країн переконує, що за участі небанківських фінансових посередників вдається нівелювати деякі з негативних наслідків малозабезпеченості більшої частини населення. Незаможні люди не мають великих заощаджень. Однак, їхні сукупні збереження можуть сягати значних сум. Мобілізуватимуть ці кошти небанківські фінансові посередники, завдяки чому населення матиме змогу отримувати додаткові доходи, а економіка країни в цілому одержати додаткове джерело інвестицій» [6, с.107]

На сьогодні кредитні спілки залучають незначну частку заощаджень усього населення України: від 1,78% - у 2004 році до 5,97% - у 2007 році (див. Графік 1).

Графік 1.

Частка залучених кредитними спілками заощаджень населення України. [7]

Таким чином, навіть за наявності потенційної здатності населення до здійснення заощаджень, - менша частина населення розміщує їх у кредитних спілках. Важливим аспектом у проблемі залучення таких заощаджень до кредитних спілок є ступінь ризику їх втрати, тобто віри населення у фінансову міцність кредитної спілки.

Для вирішення цього завдання кредитна спілка в Україні повинна мати:

- механізми забезпечення фінансової безпеки;
- джерела підтримки ліквідності у разі тимчасової фінансової кризи;
- засоби попередження фінансової неспроможності;
- механізми безпосереднього гарантування вкладникам повернення їх депозитів у разі фінансової неспроможності кредитної спілки.

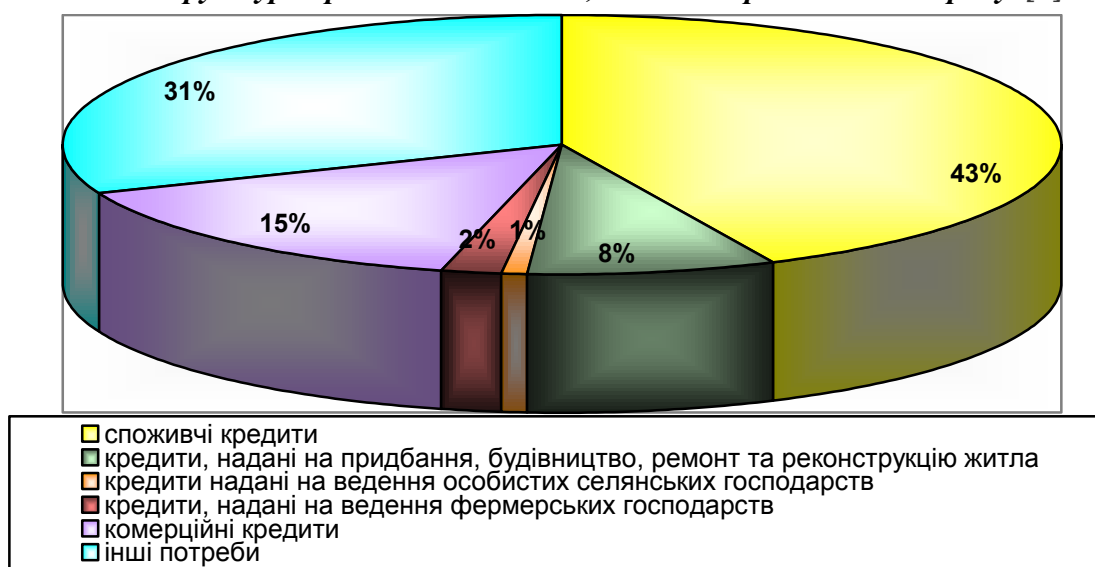
Очевидно, що фінансова підтримка неплатоспроможної кредитної спілки потребує об'єднаних зусиль, створення централізованих фондів ліквідних коштів, а механізми гарантування вкладів населення мають бути створені на загальнонаціональному рівні та підтримані державою.

Що стосується видачі кредитів, - на одного позичальника кредитної спілки в цілому по Україні припадало 4,59 тис.грн. - у 2006 році та 8,04 тис.грн. – у 2007 році, в Одеській області у 2006 - 5,38 тис.грн, у 2007 - 43,94 тис.грн. Тобто тенденція зворотна депозитам, - в кредит надаються значні суми, що говорить не на користь мікrokредитування. Можна стверджувати, що кредитні установи починають кредитувати масштабні проекти. Останнє посилить становище кредитних спілок на кредитному ринку України, тобто поставить їх на одну шаблю з банками.

Проте за даними Держфінпослуг структура кредитів у 2007 році у порівнянні з 2006 роком суттєво не змінилась, найбільшою популярністю користувались споживчі кредити – близько 43% усіх наданих кредитними установами коштів (див. Діаграма 6).

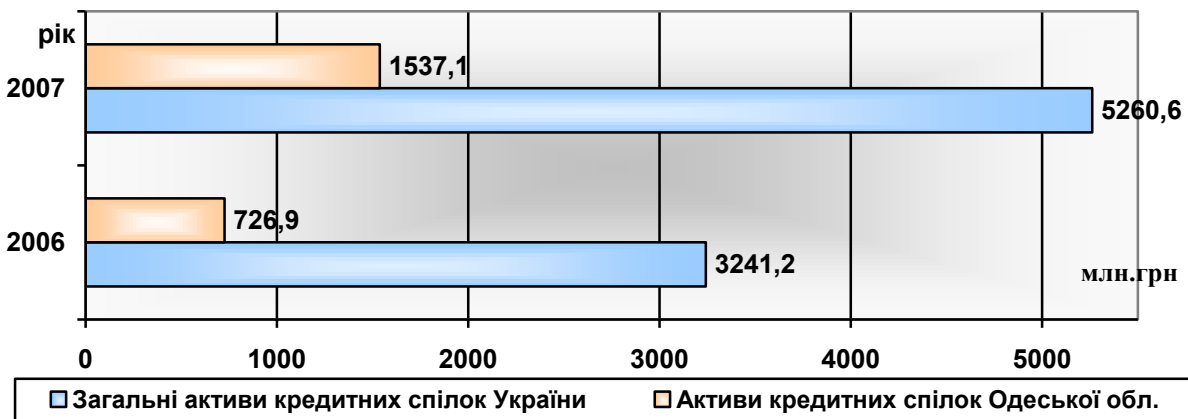
Діаграма 6

Структура кредитів за видами, наданих протягом 2007 року. [1]

Одним з вагомих показників, який говорить про фінансовий стан кредитної спілки є величина її активів. В цілому по Україні у 2007 році у порівнянні з 2006 роком активи кредитних спілок зросли на 62,3%, а на Одещині – на 111,46% (див. Діаграма 7).

Динаміка зростання активів кредитних установ. [1]

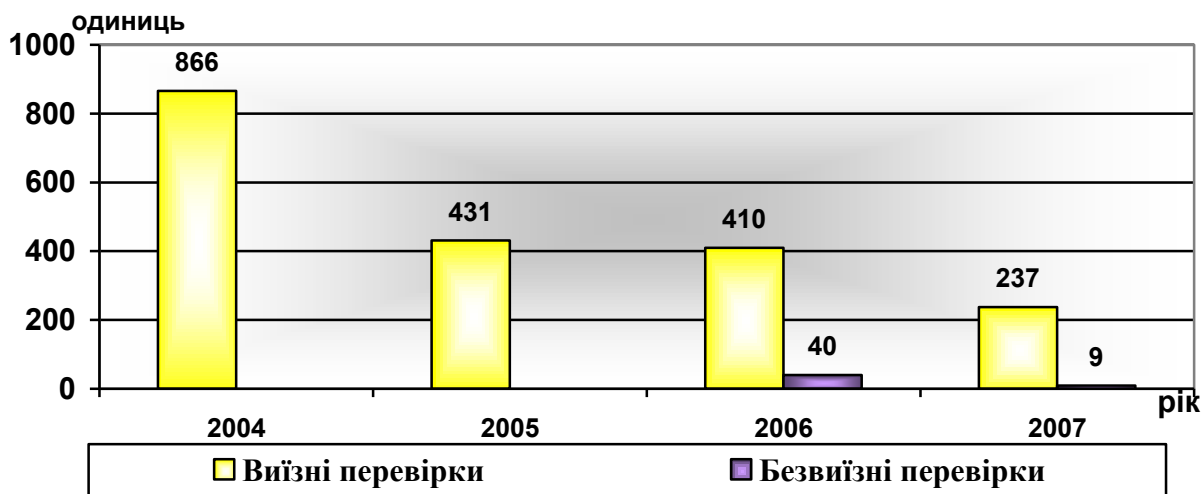

Збільшення активів кредитних спілок обумовлено в першу чергу зростанням величини виданих кредитів, що в свою чергу безпосередньо пов'язано з ростом величини капіталу. Однак темпи росту такого капіталу повільніші: у 2007 році у порівнянні з 2006 роком цей показник становив 41,3% - в Україні та 71,62% - на Одещині. Найбільшу питому вагу у складі капіталу мав пайовий капітал - більше 70% і складав 1112,9 млн.грн. Наведені дані ще раз підтверджують зростання добробуту населення всієї України та Одеського регіону зокрема.

Завдання по контролю та створенню сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг покладено на Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України. Таким чином, комісія повинна сприяти нарощенню існуючих на сьогодні позитивних тенденцій на небанківському фінансовому ринку України та усуненню негативних факторів, які стають на заваді розвитку фінансових установ. Можливість виявити такі фактори виникає під час здійснення Держфінпослуг фінансового моніторингу.

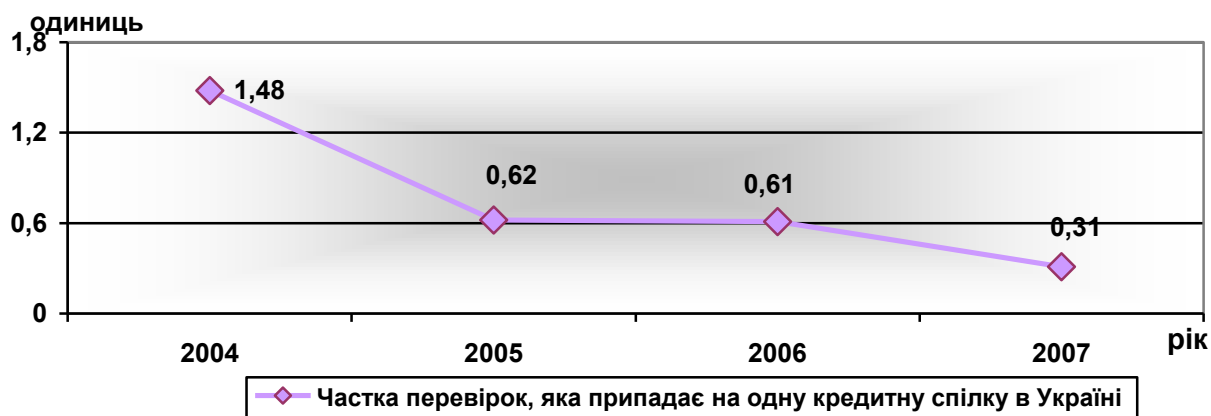
Наглядова діяльність Держфінпослуг здійснюється шляхом проведення виїзних (інспекція) та безвиїзних перевірок, кількість яких коливається від 246 одиниць – у 2007 році до 866 – у 2004 році (див. Діаграма 8).

Кількість виїзних та безвиїзних перевірок кредитних спілок. [1]

Таким чином, у 2004 році деякі кредитні спілки Держфінпослуг перевіряло по два рази, натомість у 2007 році – зі ста кредитних спілок перевіріці підлягало близько тридцяти однієї (див. Графік 2).

Частка перевірок, яка припадала на одну кредитну спілку в Україні за період 2004-2007 рр. [7]

Зазначені дані, на нашу думку, свідчать про послаблення Держфінпослуг контролю за діяльністю кредитних спілок, що може призвести до свавілля та фінансового шахрайства кредитними установами.

Зменшення кількості перевірок відбувається на тлі останніх подій, які відбулись у місті Одесі. На початку 2007 року збанкрутували кредитні спілки «Афіна» та «Південна Пальмира». Дев'ятсот сімдесят один вкладник КС «Афіна» [8] та сімдесят один вкладник КС «Південна Пальмира» [9] втратили близько 32 млн.грн. [8, 9]. Найгірше у цій ситуації те, що більшість вкладників – це люди пенсійного віку, ветерани війни та праці, які в основному живуть за рахунок державних виплат [8, 9]. Крім того, необхідно відмітити, що кредитна спілка «Південна Пальмира» навіть не мала дозволу на здійснення фінансових послуг населенню, при цьому активно себе рекламувала у ЗМІ [9].

У цій неоднозначній події були задіяні ще одні учасники фінансового ринку – страхові компанії: ЗАТ «Страхова компанія «Україна» та ВАТ «Страхова компанія «Алькона», які відмовились від своїх страхових зобов'язань [8, 9]. Все це, на нашу думку, свідчить про безучасть Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, а динаміка зменшення кількості перевірок цим контролером не має підґрунтя та не знаходить логічного пояснення.

Таким чином, ми дійшли висновку, що сьогодні існує реальна потреба населення України у фінансових послугах, які надають кредитні спілки. Фінансовий ринок динамічно розвивається і разом з ним кредитні спілки.

Дані свідчать про зростання добробуту населення Одещини, яке починає все більше і більше зберігати, що позитивно відображається як на економіці в цілому - адже вона отримує інвестиції, так і на населенні, яке натомість отримує додаткові доходи.

Основним завданням діяльності органів державної та місцевої влади повинно стати сприяння розвитку кредитних спілок, створення сприятливих економічних умов, налагодження співпраці кредитних спілок зі структурами, які уособлюють владу та громадськістю в цілому. Однак, при цьому необхідно потурбуватись про фінансовий моніторинг, здійснення якого стане на заваді діяльності кредитних спілок-шахраїв та буде захищати інтереси вкладника-інвестора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Річні звіти Державної комісії по регулюванню ринків фінансових послуг. - <http://www.dfp.gov.ua>.
2. Державний комітет статистики України. - <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Коваленко М.Є. Концепція інфраструктури у фінансовому секторі економіки// Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук.пр.- Т.16. – Суми: УАБС НБУ. 2006.- 334с.
4. Корнев В. Конкурентоспроможність банків України в умовах лібералізації ринків фінансових послуг// Вісник НБУ.-2007.- листопад. - с. 14-17.
5. Козинець П. З повагою до минулого, з поглядом у майбутнє// Національна асоціація кредитних спілок України. - Вісник кредитних спілок 2003/2004.- с.5-7.- <http://www.unascu.org.ua>.
6. Ніколаєв Є.Б. Підвищення ролі небанківських фінансово-кредитних установ// Фінанси України.-2002.-№12.-с.107-113.
7. Розраховано автором за даними Державної комісії по регулюванню ринків фінансових послуг. - <http://www.dfp.gov.ua>.
8. Газета «Свободная Одесса» - <http://www.svobodnaya.odessa.ua/>
9. Інтернет джерело: <http://creditor.com.ua/>